

تمکین و نشوز در حقوق خانواده

مقدمه

تمکین در حقوق خانواده به وظایف و مسئولیت‌های زن و مرد در زندگی زناشویی اشاره دارد. این دو نوع تمکین، یعنی تمکین عام و خاص، بر اساس قانون مدنی ایران تعریف شده است.

1. تمکین عام

برابر ماده 1108 قانون مدنی، تمکین عام به وظایف عمومی زن در منزل شوهر اشاره دارد. این وظایف شامل حق شغل، حق سکونت و اطاعت از شوهر است.

2. تمکین خاص

بر اساس ماده 1085 قانون مدنی، تمکین خاص به انجام وظایف خاص زناشویی مربوط می‌شود.

3. نشوز

چنانچه زنی وظایف زناشویی خود را انجام ندهد، ناشزه است و بر همین اساس نفقه به او تعلق نخواهد گرفت؛ با این حال، مهریه او پابرجاست.

4. فرق عدم تمکین با نشوز

هر نشوزی، عدم تمکین است؛ اما هر عدم تمکینی، نشوز نیست. به عنوان مثال، اگر دختری قبل از عروسی و تا زمانی که مهریه‌اش را دریافت نکرده است، از انجام وظایف زناشویی خودداری کند، این عمل عدم تمکین محسوب می‌شود اما ناشزه نیست؛ زیرا در این حالت او هم مستحق مهریه و هم مستحق دریافت نفقه می‌باشد.

5. مواردی که عدم تمکین زن جنبه شرعی و قانونی دارد

1. نامناسب بودن محل سکونت زن
2. بیماری زن یا در دوره پرید (عادت ماهیانه)
3. سفر واجب، مانند حج تمتع
4. درمان در خارج از کشور به تجویز پزشک
5. بیماری واگیردار زوج
6. خوف از ضرر جسمی، شرافتی، جانی و مالی

6. فرق نشوز و شقاق

در نشوز، یکی از طرفین اطاعت نمی‌کند، اما در شقاق، هر دو طرف به وظایف خود عمل نمی‌کنند. مرد ممکن است ناشز شود؛ زیرا در قرآن آمده است: «مردی که به وظیفه خود عمل نکند و در برابر زن و فرزند خود احساس مسؤولیت نکند، ناشز است».

7. مصادیق نشوز مرد

1. ندادن نفقه

2. عدم رعایت عدالت در هم‌قابلی (مثلاً اگر مرد دو زن داشته باشد و عدالت را رعایت نکند)

3. سوء معاشرت مرد

4. عدم اهتمام به امور همسر

8. حق حبس و اعسار

در صورت اعسار زوج، حق حبس از زوجه اسقاط نمی‌شود. طبق نظر مشهور فقها، حق امتناع زوجه از تمکین، مشروط به فراخ دستی و تنگدستی شوهر نیست.

9. ترک منزل

ترک منزل از سوی طرفین ناپسند است و به منزله فراموشی تعهداتی است که در آغاز ازدواج پذیرفته‌اند. اگر زن چند بار خانه را ترک کند، ناشزه قلمداد نمی‌شود؛ اما در صورت عدم تمکین و ناشزه بودن زن، دادگاه به مرد اجازه می‌دهد که همسر خود را مجدداً به خانه برگرداند. اگر زنی به دلیل موجهی خانه را ترک کند، مانند سوء معاشرت مرد، نفقه و مهریه به او تعلق می‌گیرد. در هر صورت، اگر زن ناشزه باشد یا نباشد، مهریه حق اوست و باید تماماً ادا شود، مگر آنکه با توافق زن، مهریه بخشیده شود.

10. حسن معاشرت

طبق قانون، طرفین مکلف به حسن معاشرت با یکدیگر هستند و زن و مرد موظف به تقویت بنیاد خانواده‌اند. ترک زوج و زوجه از منزل با این امر منافات دارد.